

Ona tili

ОНА ТИЛИ

Ушбу ҳафта Олий таълим ва Халқ таълими вазирлиги ташаббуси билан олий таълим муассасалари ўқув режасидан тарих фақи чикариб ташлаётгани, халқ таълими тизмида эса она тили дарслик соати қисқартирилган ҳақидаги хабарлар жамий тармоқларни жунбушга келтирди, десак муболағ бўлмайд.

Шунинг учунми ёки чиндан ҳам юқоридаги ташаббуслар асосли эканини исботлаш мақсади билан, неча Халқ таълими вазирлиги ўзига хос жавоб чикаши уюштириб, унда мактабларимизда 1-4 синф ўқувчиларининг ҳафталик соатлари мейёрдан олиб кетилган, хусусан, она тили фақи олий таълим муассасалари тибрлаш даражасида эканини таъкидлаб чикадилар.

Вазирлик хабарига, шунодек, мактабларда она тили учун ўқув мазмаси соати 68, хорижий тиллар учун эса 20 соати таъкил эвайтганига алоҳида эътибор қаратилади. Бундан ташқари, хабарда бир қатор хорижий маълумотларда она тили ва адабиети фақи учун ҳафтада қанча вақт ажратилгани мисол қилиб келтирилган. Унда қилмалик, қубаги фикр-мулоҳазалар ҳар мактаб ва вазирлик, айниқса, Халқ таълими вазирлиги қарорининг шуб маҳияти ҳамда унинг қанчалик тўғри эканини тереироқ аниқлашмига ёрдам беради.



Алишер ҚОДИРОВ,
Олий Мажлис
Қонуночилик палатаси
Спикери ўринбосари,
Ўзбекистон «Миллий
тикланиш» демократик
партияси Марказий
қангаши раиси

Тил миллатнинг руҳи, овози, даъишадди. Демак, биз яқин 10 йил ичнда худди Тошкентда одатий қолға айланиб улгурган, яъни ўзбекча гапиришга ушли ва ўзлигидан фахрлана олмайдиган авлодга эга бўламиз, холос. Шунинг учун ҳам Халқ таълими вазирлигига ушбу хатони содир этишга йўл қўймаслигимиз керак.

Унутмайликки, таълим-тарбия билан боғлиқ масала бу миллат масаласидир. Шундай экан ушбу масалада биргина вазирлик даражасида қарор чикариш катон эканини аниқлаб эътадиган ва бўлиги оқибатини тушундирган пайт келди, назаримизда.

Агар ушбу масалани ҳуқуқий томондан таҳлил қилсак, асосий муаммо қонун ҳужжатларида барча вазирлик ва идораларига норматив-ҳуқуқий тусдаги

ҳужжатларни қабул қилиш ҳуқуқи бериб қўйилганида экани экан кўринади.

Яъни, бутун барча вазирликлар ўзлари мустақил равишда турли ҳужжат, низоом ва йўриқномалар тайёрлашапти. Уларни Адлия вазирлигидан рўйхатдан ўтказганларидан кейин эса бошқаларни ҳам ана шу ҳужжат асосида иш олиб боришга мажбур қилмоқдалар.

Бизнингча, таълим-тарбия ва соғлиқни сақлашга оид ҳар қандай масала парламентда – миллионлаб сайловчилар ишончини қозонган депутатларнинг қўли билан ҳал қилинган маълумотлардан тақдирда, яъни ушбу қарор фақат ва фақат қонун қўрилишига айлантирилган тақдирдагина уни амалиётга жорий этиш мумкин бўлиши.

Тўғри, ушбу масала ҳукумат миёсида ҳам ҳал этилиши мумкин. Аммо сай-

ловлардан кейин маълум бир партиясининг парламентда етакчи сибсий қулчага айланishi натижасида ҳуқуқатни шакллантириш ҳуқуқини қўлга юритиши юқоридagi масалада ноқилисига юзга келиши мумкинлигини кўрсатади. Шунинг учун ҳам биз таълим-тарбия ва соғлиқни сақлаш тизмига оид ҳар қандай мейёрий ҳужжатлар халқ уйи – парламентда қабул қилинишига эришмишимиз керак.

Тасаввур қилинг, таълим-тарбия масаласида вазирлик бир қарор билан ўзи истаган услубни таъкил қилиш фарзандларимизга нисбатан қандай ўқитишни ҳал қилса. Айни пайтда ақсарият ота-оналар ўз фарзандларини ўн йил мактабда ўқитиб, олий таълимга киритиш учун ана репититор ёллашаётгани ҳам юқоридagiдек қарорлар натижасидир.



Азамат ЗИЕ,
Олий Мажлис Сенати
аъзоси, Тарих
институтини директори,
тарих фанлари
доктори, профессор

ни менсимай қўйганимиз билан боғлиқдир. Шу маънода, таълим тизмининг барча босқичларида таълим ва аниқ фанларнинг сибсий сифатини оқилона ва мақсадга мувофиқ қулчаи-тиришимиз лозим.

Шу билан бирга бир неча ҳақиқатларни эътад чикармаслигимиз ҳам ўта муҳимдир. Математика, физика, имё, биология Вашингтон ва Бразилида ҳам, Сидней ва Магадаида ҳам «ўзлигини йўқотмади. Негаки уларда ўзлик йўқ, уларнинг ўзлари – тегишли қонун-қондалар йиғиндисидан иборат, холос. Фарқ фақат ўқитиш-ўқитилгандаги ёндашуларда бўлиши мумкин. Бироқ Пифагор теоремаси, Архимед, Ньютон, Паскал, Мендел, Кўп, Ўйлор, қонунари, Менделеев ва қарра жадваллари дунёнинг барча бурчада турли тилда, аммо бир хил мазмунда «кўчаради». Бу – биринчидан.

Иккинчидан, билим кишилар эҳтиёжини қондириш учун хизмат қилиши лозимлигини минг йил бурун Абу Райхон Беруний бобомиз айтиб кетганларидан қўнчилик беҳабарга қўнайдик. Кишилар – минглаб, миллионлаб одамлар эҳтиёжлари йиғилиб миллий эҳтиёж-манфаатга айланади. Табиий ва аниқ фанларда қўлга киритилган аниқликлар, кашфиётлар қўнчиликдек асрарилиши ҳам шундан. Ҳар бир давлат, ҳар бир ишбилармон ўзи яратган ёки ўзида яратилган истисони бировга бериб қўймайди. Математика, физика, генетика, дорихуқослик... умуминсоний қадриятлардир, илмфан бутун дунёга тегишли, ундан барча баҳраманд бўлиши даркор, деярради. Аммо сирини бировга айтмайди. Нега? Жавоби жуда оддий ва ўша-ўша: кишилар эҳтиёжининг тиворатлашгани, сибсийлашгани, давлатлашгани, миллийлашгани.

Агар сирини очиб қўйса-чи? Урди худди! Сотқинларни топиш, бўйнига қўйиш, кесилш борасида кишилик немаларни ўйлаб топмади, дейсиз. Бу ҳам етмагандек, сотқинликнинг энг «ёрқин» намуналари асрлар оша тилдан-тилга ўтиб боради. Бу, айниқса, уруш-талаш илми

билан боғлиқ ҳолатларда кўп учраб туради. Масалан, ҳарбий билимлари бизникидан неча бор усту бўлмасин, ўрислар Тошкентдан улардан кўра яхшироқ билган бир неча «кўрақўннинг» тавсиси билан ўзил-кесил қолдан тойдириб, сўнг 126 йилга эгаллашга эришганлари ҳаммамизга яқин маълум.

Бошқача айтганда, бирон нарса ҳақидаги билимларнинг сотилиши кишилар, бутун бир миллат бошига фожио фалокатлар ёғдириши ҳеч гап эмас экан.

Демак, учинчи ва асосийси, олими бўлма, одам бўли! Одам бўлсанг, миллат бўласан! Табиий ва аниқ фанлар бўйича кишилик учун энг тев тўқан, аниқлик ва кашфиётларнинг энг сарисини икки қўнлаб дунёга тақдим этган миллат битта бўлса, бу ҳам ўзбеклардир. Иккита ёки ўн та бўлса, бири бизмиз. Бироқ, шунга қарамай, бир парча ўлимлик сурўлга зор бўлган, ўзини-ўзи хор қилган миллат ҳам ўзимизмиз. Машрабни дорга остиган, Чўлпон, Абдулла Қодирийни ажалидан беш кун бурун гўрга тивқан, Ҳабиб Абдулла, Иброҳим Мўминни ҳимоя қилмаган, Шароф Рашиднинг арвоқини чириратган, Абдулла Орифга тивқилганда ўлим тилаган ҳам ўзимизмиз.

Нега биз шундай бўлиб қолгандик? Ушбу ориқли саъвога энг оддий ва ҳаққоний жавоб 2019 йил қўнламида миллий етакчимиз томондан берилди: «Биз узок вақт давомида била туриб, онгли равишда одамларимизни онгсиз қилишга уриндик».

Ишонини, бутун бир миллатни онгсиз – манкурт қилиш, бир-бирини сотиш, гаши, қиришдан паъзатлашиш, қурти – хотин қомуш, бола-чақонни аътаси, ота-боблар мазорини сотиш, босқиччиларга ўғлини қул қилини чўри қилиб бериши, бойликларини икки қўнлаб топшириши ва, вой дод, буларнинг баридан фахланиб юриши учун нима қилмоқ керак?

Тили, адабиёти, сазинати, тарихидан айририш керак. Бировнинг тилини мақтаб, ўз тилини нўхталаш керак,

бировнинг шoirига ҳайқал, пойга гўн қўйиб, ўзинини оқиб ости қилиш керак, бировнинг сазинатини қўнча қўтариб, ўзинини ерга уриш керак. Бировнинг тарихини ўқитиб, ўзиникини кесиб-кесиб, балчақа бутғалаб-бутғалаб ташлаш керак. Ана шунда бисотида Хоразми, Фароний, Сино, Беруний, Замахаширий, Чапмановий, Улуғбек, Али Қушчи, Назоий, Шихоз, Машраб, Томирхотун, Шароф, Спитамен, Торобий, Жалолиддиқ, Темур Малик, Амр Темур, Сароймулкони, Шоҳрух ва Бойсўнур сенгарилардан ўн минга бўлсин, билинчи, алардан заррача бўлса-да, фойда чикамас. Тили кишиқ, сўзи тивқок, қўн қўн, аниқ кишилар турадик, бисотида подадир! Унга математикао биология, физикао киши қанча ўқитилмасин, бейфойда! Негаки унда ҳайвонни инсон, опомонни халқ, халқни миллат, давлатни Буюқ қилуви бош омили – миллий онг ва миллий тафаккур, демак, миллий гурур йўли!

2016 йил қўнмида ҳафтада бошланган, Табиий ҳамда қўнчилик қўнчиликларга қарамай, қўндан қўн аъж олаётган сифат жиқатдан аниқлашиш босқичи кўн нарсаларда қўнчимизни оқди. Жўнладан юқорига айлган ҳақиқатларга ҳам. Эсонча ишлаш, яшашга энди қўнмайми. Негаки, аниқан тилга олнган паллада – бундан уч ярим йил бурун миллиятимиз борлигида хориқ даври тугаб, ҳўрлик замони бошландик. Хўрриятнинг тили ўзи, сўзи ўқитиб, қўн оқиди, аниқ бутундир. Эрон инсон ва миллат эса, ким нима деса, қўнлиб кетавермайди. Энди бундай бўлмайди ва бўлмаслиги ҳам керак! Айниқса, Чўлпонимиз яқрираб турган шу қўнларда!

*Қўнлик, сўн қўнларча нили
Кимлар қўн била дўнчиликми?
Не фардилик, не оддий бор
Нечун сен аниқ сўнчиликми?
Қўнлик дўнли оқитилмас,
Тўнликте ману кетилмасми?
Кимлар қўнча қўнчилмасми?
Қўнликлар нима сўнчилмасми?
Тарикет, йилчилмас,
Сен-да одди, сен-да инсонет.
Киман қўнлик,
Бўнлик эсим,
Қўн сен ҳам қўн тўнчилмасми!*